

WYMAGANIA EDUKACYJNE Z HISTORII I SPOŁECZEŃSTWA DO KLASY III

WĄTEK: RZĄDZĄCY I RZĄDZENI	
Temat lekcji	Uczeń:
STAROŻYTNOŚĆ	
Obywatel w greckiej polis.	<ul style="list-style-type: none"> • pamięta daty: pojawienia się pojęcia polis, reform Solona, reform Klejstenesa, kryzysu agrarnego w Atenach, reform Peryklesa, • wyjaśnia i stosuje pojęcia: polis, arystokrata, hoplita, falanga, metojkowie, xenos, demokracja, eupatrydzi, tyran, fyle, eklezja, teci, Rada Pięciuset, <i>isegoria</i>, atimia, ostracyzm, • identyfikuje postacie: Solona, Klejstenesa, Peryklesa, Pizystrata, • lokalizuje na mapie: Ateny, Attykę, • wyjaśnia, w jaki sposób starożytni Grecy rozumieli pojęcie polis, • opisuje reformy Solona i Klejstenesa, • porównuje zmiany, jakie zaszły w położeniu obywateli Aten w wyniku reform Solona i Klejstenesa, • wyjaśnia, kto był uznawany za obywatela Aten, • wyjaśnia, dlaczego Ateńczycy niechętnie przyznawali obywatelstwo obcym, • opisuje zasady demokracji ateńskiej, • ocenia wpływ demokracji ateńskiej na kształtowanie się postaw patriotycznych starożytnych Greków
<i>Civis Romanus</i> – obywatel rzymski.	<ul style="list-style-type: none"> • pamięta daty: wydania edyktu Karakalli, panowania Justyniana, powstania republiki rzymskiej, utworzenie urzędu trybuna ludowego, powstania republiki rzymskiej, • wyjaśnia i stosuje pojęcia: Latynowie, patrycjusze, plebejusze, nobilowie, trybun ludowy, ekwici, konsul, pretor, kwestor, senat, senator, cenzor, dyktator, <i>imperium maius (minus)</i>, <i>civis</i>, • identyfikuje postacie: Karakallę, Justyniana, Kaligulę, • lokalizuje na mapie: miasto Rzym, republikę rzymską, • wymienia najważniejsze urzędy w republice rzymskiej, • wyjaśnia, kto w republice rzymskiej był uznawany za obywatela, • przedstawia prawa i obowiązki obywatela rzymskiego, • przedstawia funkcjonowanie systemu politycznego republiki rzymskiej, • porównuje republikę rzymską z demokracją ateńską oraz rolę obywateli w obu ustrojach politycznych
Każdy obywatel ma obowiązek umrzeć za ojczyznę	<ul style="list-style-type: none"> • pamięta daty: uchwalenia <i>Deklaracji niepodległości</i> kolonii brytyjskich w Ameryce, uchwalenia francuskiej <i>Deklaracji praw człowieka i obywatela</i>, • wyjaśnia i stosuje pojęcia: społeczeństwo obywatelskie, <i>civis</i>, obywatel, sarmatyzm, • identyfikuje postacie: Dantego Alighieri, Niccolò Machiavellego, Jeana Bodina, Szymona Starowolskiego, Polibiusza, Jana Kochanowskiego, Andrzeja Frycza Modrzewskiego, Stanisława Orzechowskiego, Monteskiusza, Jeana-Jacques'a Rousseau, Immanuela Kanta, Johna Locke'a, • lokalizuje na mapie: Zjednoczone Prowincje Niderlandów, Wenecję, • wyjaśnia, kogo uważano za obywatela I Rzeczypospolitej, • charakteryzuje prawa i obowiązki obywatela w średniowieczu i czasach nowożytnych, • porównuje, jak zmieniało się pojmowanie obywatelstwa od czasów starożytnych do współczesności

ŚREDNIOWIECZE

<p>Król i jego monarchia</p>	<ul style="list-style-type: none"> • pamięta daty: upadku cesarstwa zachodniorzymskiego, upadku Bizancjum, przyjęcia chrztu przez Chlodwiga, przejęcie władzy przez Pepina Krótkiego, koronacji Pepina Krótkiego przez papieża, • wyjaśnia i stosuje pojęcia: państwa barbarzyńskie, król, hołd lenny, inwestytura, immunitet, senior, wasal, beneficjum (feudum, lenno), monarchia feudalna, monarchia stanowa, stan społeczny, • identyfikuje postacie: Chlodwiga, Pepina Krótkiego, Karola Młota, Karola Wielkiego, Stefana III (papieża), • lokalizuje na mapie: państwo Franków, państwo Longobardów, Akwizgran, Państwo Kościelne, • wyjaśnia etymologię słowa „król”, • przedstawia prawa i obowiązki króla w systemie średniowiecznej monarchii, • przedstawia zasady funkcjonowania monarchii feudalnej i porównuje je z zasadami funkcjonowania monarchii stanowej, • ocenia wpływ czynników religijnych na funkcjonowanie średniowiecznych monarchii
<p>Cesarz czy papież – uniwersalistyczne wizje Europy</p>	<ul style="list-style-type: none"> • pamięta daty: zezwolenia na swobodę kultu chrześcijańskiego przez cesarza Konstantyna, koronacji cesarskiej Karola Wielkiego, traktatu w Verdun, schizmy wschodniej, pontyfikatu Grzegorza I Wielkiego, panowania Ottona I, koronacji cesarskiej Ottona I, dekretu papieża Mikołaja II, spisania <i>Dictatus Papae</i>, spotkania w Canossie, detronizacji Grzegorza VII, konkordatu w Wormacji, niewoli awiniońskiej papieża, soboru w Konstancji, koronacji Bolesława Śmiałego, • wyjaśnia i stosuje pojęcia: cesaropapizm, papocezaryzm, schizma wschodnia, uniwersalizm, Święte Cesarstwo Rzymskie Narodu Niemieckiego, inwestytura, konkordat, niewola awiniońska papieża, • identyfikuje postacie: Konstantyna, Teodozjusza, Leona I, Attyli, Grzegorza I Wielkiego, Ottona I, Ottona II, Jana XII, Mikołaja II, Grzegorza VII, Henryka IV, Kaliksta II, Henryka V, Bolesława Śmiałego, • lokalizuje na mapie: starożytne Imperium Rzymskie, Bizancjum, Rawennę, Jerozolimę, Półwysep Apeniński, Ebro, Verdun, Canosę, Wormację, Awinion, Konstancję, • wyjaśnia, na czym polegała idea uniwersalizmu w średniowiecznej Europie, • opisuje przebieg sporów papieża z władzami świeckimi w średniowiecznej Europie, • charakteryzuje proces umacniania się papieża w średniowiecznej Europie, • ocenia, czy rywalizacja cesarstwa z papieżem mogła doprowadzić do ukształtowania się jednego, trwałego ośrodka władzy uniwersalnej w średniowiecznej Europie
<p>Władza w średniowiecznym mieście</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia i stosuje pojęcia: mieszczaństwo, wolność osobista, patrycjat, pospólstwo, plebs, margines społeczny, komuna miejska, rada miejska, rajca, burmistrz, sąd ławniczy (ława miejska), gmina miejska, wójt, gildia, cech, prawo magdeburskie, prawo średzkie, prawo chełmińskie, • lokalizuje na mapie: Niderlandy, Wenecję, Genuę, Pizę, • opisuje strukturę społeczną średniowiecznego miasta i prawa przysługujące mieszczanom, • opisuje proces lokacji miast na prawie magdeburskim, • wyjaśnia rolę cechów rzemieślniczych w rozwoju samorządów miejskich, • przedstawia proces kształtowania się samorządów miejskich w średniowieczu, • charakteryzuje kompetencje poszczególnych organów władz miejskich w średniowiecznej Polsce, • ocenia, który model zarządzania był korzystniejszy dla rozwoju średniowiecznego miasta – pełne podporządkowanie właścicielowi czy działanie silnego samorządu

NOWOŻYTNOŚĆ

<p>Defeudalizacja czy refeudalizacja?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • pamięta daty: nadania przywileju warckiego, uchwalenia <i>Konstytucji 3 maja</i>, wydania <i>Kodeksu cywilnego</i> przez Napoleona, utworzenia Księstwa Warszawskiego, wydania dekretu grudniowego, wydania pruskiego dekretu uwłaszczeniowego, utworzenia Wielkiego Księstwa Poznańskiego, rabacji galicyjskiej, uwłaszczenia chłopów w Rosji, wydania dekretu uwłaszczeniowego przez Tymczasowy Rząd Narodowy, uwłaszczenia chłopów w Galicji, • identyfikuje postacie: Adama Smitha, Johna Stuarta Milla, • wyjaśnia i stosuje pojęcia: uwłaszczenie, folwark, gospodarka folwarczno-pańszczyźniana, manufaktura, dualizm gospodarczy, nożyce cen, nakładca, serwituty, rewolucja cen, landlord, rabacja galicyjska, deprecjacja, defeudalizacja, refeudalizacja, liberalizm ekonomiczny, • lokalizuje na mapie: Galicję, Wielkie Księstwo Poznańskie, Księstwo Warszawskie, Królestwo Polskie (Kongresowe), Łabę, • opisuje okoliczności uwłaszczenia chłopów na ziemiach polskich we wszystkich zaborach, • przedstawia, na czym polegał proces defeudalizacji w Europie Zachodniej, • opisuje czynniki, które przyczyniły się do refeudalizacji ziem polskich, • charakteryzuje proces likwidacji relikwów feudalnych na ziemiach polskich, • ocenia zjawisko refeudalizacji gospodarki polskiej w XVI w.
<p>Parlament w Polsce i w Europie</p>	<ul style="list-style-type: none"> • pamięta daty: nadania Wielkiej Karty Swobód, narodzin angielskiego Parlamentu, narodzin dwuizbowego sejmu walnego w Polsce, uchwalenia konstytucja nihil novi, zawarcia unii lubelskiej, powstania francuskich Stanów Generalnych, nadania przywileju cerekwicko-nieszawskiego, zwołania Stanów Generalnych przez Ludwika XVI, uchwalenia <i>Aktu proklamacji</i>, rewolucji angielskiej, uchwalenia <i>Petycji o prawo</i>, rozwiązania parlamentu przez Olivera Cromwella, śmierci Olivera Cromwella, uchwalenia <i>Deklaracji praw (Bill of Rights)</i>, uchwalenia angielskiej ustawy sukcesyjnej, • identyfikuje postacie: Jana bez Ziemi, Filipa IV Pięknego, Kazimierza Jagiellończyka, Jana Olbrachta, Ludwika XVI, Henryka VIII, Karola I, Olivera Cromwella, Wilhelma III Orańskiego, • wyjaśnia i stosuje pojęcia: Wielka Karta Swobód, Parlament, Izba Gmin, Izba Lordów, Stany Generalne, sejm walny, stany sejmujące, wojewoda, kasztelan, artykuły henrykowskie, unia lubelska, sejm ordynaryjny, sejm ekstraordynaryjny, liberum veto, • lokalizuje na mapie: Francję, Anglię, Kastylię, Aragonię, Piotrków Trybunalski, Radom, Lublin, • opisuje proces kształtowania się polskiego parlamentu, • charakteryzuje skład sejmu Rzeczypospolitej, • charakteryzuje czynniki, które doprowadziły do powstania parlamentów w krajach Europy Zachodniej, • ocenia funkcjonowanie staropolskiego parlamentaryzmu na tle rozwiązań europejskich, • wymienia kompetencje sejmu walnego i ocenia, czy był on najważniejszym organem państwowym
<p>Oligarcha w systemie politycznym</p>	<ul style="list-style-type: none"> • pamięta daty: rokoszu sandomierskiego, bitwy pod Guzowem, bitwy pod Mątunami, abdykacji Jana Kazimierza, zerwania sejmu przez Władysława Sycińskiego, sejmu koronacyjnego Michała Korybuta Wiśniowieckiego, • identyfikuje postacie: Jana Zamoyskiego, Zygmunta III Wazę, Władysława IV, Jana Kazimierza, Michała Korybuta Wiśniowieckiego, Mikołaja Zebrzydowskiego, Janusza Radziwiłła, Krzysztofa Opalińskiego, Jerzego Lubomirskiego, Hieronima Radziejowskiego, Władysława Sycińskiego, Adama Olizara, Stanisława Konarskiego, • wyjaśnia i stosuje pojęcia: ruch egzekucyjny, latyfundium magnackie, królewszczyzna, rokosz, elekcja vivente rege, ordynacja magnacka, ordynat, klient, monarchia mieszana, rękodajny, oligarchizacja, Familia, • lokalizuje na mapie: Sandomierz, Królestwo Pruskie, Rosję, Austrię, • przedstawia proces tworzenia się tzw. nowej magnaterii w Rzeczypospolitej, • przedstawia rolę magnaterii w systemie sprawowania rządów w Rzeczypospolitej, • wyjaśnia, na czym polegała oligarchizacja życia publicznego w Rzeczypospolitej, • ocenia, w jakim stopniu wzrost politycznego znaczenia magnaterii w Rzeczypospolitej wpłynął na sprawność funkcjonowania państwa

Przeciwno królowi – rewolucje angielskie	<ul style="list-style-type: none"> • pamięta daty: objęcia angielskiego tronu przez dynastię Stuartów, objęcia tronu przez Karola I, zwołania parlamentu przez Karola I, wybuchu wojny domowej w Anglii, zwycięstwa wojsk parlamentu nad królewskimi, ścięcia Karola I, wprowadzenia republiki w Anglii, wprowadzenia systemu protektoratu w Anglii, przejęcia władzy przez Ryszarda Cromwella, powołania na tron Karola II, uchwalenia <i>Habeas Corpus Act</i>, chwalebnej rewolucji, uchwalenia <i>Deklaracji praw (Bill of Rights)</i>, wydania dzieła Monteskiusza <i>O duchu praw</i>, bostońskiego picia herbaty, uchwalenia <i>Deklaracji niepodległości Stanów Zjednoczonych</i>, uznania przez Wielką Brytanię niepodległości Stanów Zjednoczonych, • wyjaśnia i stosuje pojęcia: rewolucja, purytanie, Krótki Parlament, Długi Parlament, Lord Protektor, <i>Habeas Corpus Act</i>, torysi, wigowie, <i>Deklaracja praw</i>, chwalebna rewolucja, umowa społeczna, bostońskie picie herbaty, • identyfikuje postacie: Elżbietę I, Jakuba I, Karola I, Olivera Cromwella, Ryszarda Cromwella, Karola II, Jakuba II, Marię (córkę Jakuba II), Wilhelma Orańskiego, Monteskiusza, Jeana-Jacques’a Rousseau, Thomasa Hobbesa, Johna Locke’a, Jerzego III, Thomasa Jeffersona, • lokalizuje na mapie: Anglię, Wielką Brytanię, Szkocję, kolonie brytyjskie w Ameryce Północnej, Boston, • rozróżnia różne typy rewolucji, • charakteryzuje tło społeczno-polityczne i religijne rewolucji angielskiej, • przedstawia przyczyny rewolucji angielskiej, • krótko omawia przebieg rewolucji angielskiej, • charakteryzuje ustrój monarchii parlamentarnej w Anglii, z uwzględnieniem postanowień <i>Habeas Corpus Act</i> i <i>Deklaracji praw</i>, • przedstawia przyczyny, przebieg i skutki chwalebnej rewolucji, • przedstawia ideowe uwarunkowania rewolucji amerykańskiej, ze szczególnym uwzględnieniem koncepcji Monteskiusza i Jeana-Jacques’a Rousseau, • przedstawia przyczyny rewolucji amerykańskiej, • omawia główne założenia <i>Deklaracji niepodległości Stanów Zjednoczonych</i>, • przedstawia skutki rewolucji amerykańskiej
Wielka Rewolucja Francuska	<ul style="list-style-type: none"> • pamięta daty: zdobycia Bastylji, kolejnych czterech faz rewolucji francuskiej, okresu dyktatury Napoleona Bonapartego, ogłoszenia się przez Stany Generalne Zgromadzeniem Narodowym, uchwalenia <i>Deklaracji praw człowieka i obywatela</i>, uchwalenia pierwszej konstytucji francuskiej, wybuchu wojny Francji z Austrią i Prusami, aresztowania króla Ludwika XVI, wyborów do Konwentu Narodowego, wprowadzenia republiki we Francji, stracenia Ludwika XVI, wielkiego terroru, uchwalenia drugiej konstytucji we Francji, obalenia jakobinów, uchwalenia trzeciej konstytucji we Francji, utworzenia Dyktatoriatu, • wyjaśnia i stosuje pojęcia: suwerenność ludu, trójpodział władz, umowa społeczna, prawa człowieka, Stany Generalne, Zgromadzenie Narodowe, Konstytuanta, <i>Deklaracja praw człowieka i obywatela</i>, Legislatywa (Zgromadzenie Prawodawcze), cenzus majątkowy, Konwent Narodowy, jakobini, żyrondyści, „bagny”, Komitet Ocalenia Publicznego, wielki terror, Dyktatoriat, <i>Kodeks Napoleona</i>, • identyfikuje postacie: Monteskiusza, Jeana-Jacques’a Rousseau, Woltera, Ludwika XVI, Alexisa de Tocqueville’a, Maksymiliana Robespierre’a, Napoleona Bonapartego, • lokalizuje na mapie: Francję, Paryż, Wielką Brytanię, Austrię, Prusy, • przedstawia przyczyny wzrostu świadomości politycznej społeczeństwa francuskiego w XVIII w., • omawia poglądy społeczno-polityczne Monteskiusza, Jeana-Jacques’a Rousseau i Woltera, • dostrzega i przedstawia wpływ myśli oświeceniowej na wzrost nastrojów rewolucyjnych we Francji, • przedstawia przyczyny społeczne, gospodarcze i polityczne rewolucji we Francji, • omawia podział stanowy społeczeństwa francuskiego przed wybuchem rewolucji, • przedstawia koncepcję Alexisa de Tocqueville’a dotyczącą przyczyn wybuchu rewolucji, • przedstawia kolejne etapy rewolucji francuskiej, • omawia przebieg Wielkiej Rewolucji Francuskiej,

	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia prawa człowieka zapisane w <i>Deklaracji praw człowieka i obywatela</i>, • omawia prawo wyborcze wprowadzone na mocy pierwszej konstytucji francuskiej, • charakteryzuje i ocenia okres rządów jakobinów
Konstytucyjne wizje parlamentu w XVIII w.	<ul style="list-style-type: none"> • pamięta daty: utworzenia konwencji konstytucyjnej w Stanach Zjednoczonych, wejścia w życie <i>Konstytucji Stanów Zjednoczonych</i>, reform sejmu konwokacyjnego, uchwalenia praw kardynalnych, zwołania Sejmu Wielkiego, uchwalenia <i>Konstytucji 3 maja</i>, uchwalenia pierwszej konstytucji francuskiej, • wyjaśnia i stosuje pojęcia: federacja, władze stanowe, władze federalne, Kongres, Senat, Izba Reprezentantów, Sąd Najwyższy, prawo weta zawieszającego, inicjatywa ustawodawcza, <i>impeachment</i>, Familia, sejm konwokacyjny, sejm delegacyjny, liberum veto, prawa kardynalne, szlachta posesjonaci, plenipotenci miejscy, Straż Praw, monarchia konstytucyjna, Legislatura (Zgromadzenie Prawodawcze), cenzus majątkowy, cenzus wieku, elektor, • identyfikuje postacie: Jerzego Waszyngtona, Aleksandra Hamiltona, Jamesa Madisona, Thomasa Jefferson, Augusta III, Stanisława Augusta Poniatowskiego, • lokalizuje na mapie: Francję, Stany Zjednoczone Ameryki, polsko-litewską Rzeczpospolitą, • przedstawia XVIII-wieczne modele konstytucyjne w Stanach Zjednoczonych, Rzeczypospolitej i Francji, • omawia prawo wyborcze obowiązujące: w USA (po wejściu w życie konstytucji), w Rzeczypospolitej (po uchwaleniu <i>Konstytucji 3 maja</i>), we Francji (po uchwaleniu pierwszej konstytucji), • przedstawia instytucje państwowe działające: w USA (po wejściu w życie konstytucji), w Rzeczypospolitej (po uchwaleniu <i>Konstytucji 3 maja</i>), we Francji (po uchwaleniu pierwszej konstytucji), • omawia kompetencje instytucji państwowych w trzech XVIII-wiecznych systemach konstytucyjnych (amerykańskim, polskim i francuskim), • przedstawia reformy sejmu konwokacyjnego, • wymienia prawa kardynalne, • dostrzega i przedstawia wpływ lokalnych uwarunkowań społecznych i historycznych na kształtowanie się systemów konstytucyjnych w USA, Rzeczypospolitej i Francji, • porównuje i przedstawia podobieństwa i różnice trzech XVIII-wiecznych systemów konstytucyjnych, • ocenia skuteczność funkcjonowania różnych XVIII-wiecznych systemów konstytucyjnych
XIX WIEK	
Dziewiętnasto-wieczne rewolucje społeczno-polityczne	<ul style="list-style-type: none"> • pamięta daty: powstań w Neapolu i Piemontcie, Parmie, Modenie i Państwie Kościelnym, uzyskania autonomii przez Serbię, wybuchu antytureckiego powstania w Grecji, proklamowania niepodległości przez Greków, zawarcia pokoju w Adrianopolu, powstania dekabrystów, rewolucji lipcowej we Francji, proklamowania niepodległości przez Belgię, wybuchu powstania listopadowego, upadku powstania listopadowego, kryzysu w rolnictwie wywołanego zarazą ziemniaczaną, Wiosny Ludów w Europie, rewolucji lutowej we Francji, objęcia urzędu prezydenta przez Ludwika Bonapartego, rewolucji marcowej w Wiedniu, proklamowania niepodległości przez Węgrów, stłumienia powstania na Węgrzech, ofiarowania cesarskiej korony Fryderykowi Wilhelmowi IV przez parlament frankfurcki, przywrócenia cesarstwa we Francji przez Napoleona III, objęcia władzy w Austrii przez Franciszka Józefa I, proklamowania <i>Karty praw ludu</i>, • wyjaśnia i stosuje pojęcia: Święte Przymierze, ancien régime, konserwatyzm, liberalizm, karbonaryzm, dekabryści, rewolucja przemysłowa, industrializacja, urbanizacja, kapitaliści, czartyści, socjalizm, • identyfikuje postacie: Aleksandra I, Mikołaja I, Karola X, Ludwika Filipa I, Ludwika Bonapartego (Napoleona III), Klemensa Metternich, Ferdynanda (cesarza Austrii), Franciszka Józefa I, Lajosa Kossutha, Fryderyka Wilhelma IV, • lokalizuje na mapie: Rosję, Austrię, Prusy, Półwysep Apeniński, Neapol, Piemont, Parmę, Modenę, Państwo Kościelne, imperium osmańskie, Grecję,

	<p>Serbię, Adrianopol, Mołdawię, Wołoszczyznę, Królestwo Niderlandów, Belgię, Królestwo Polskie, Wiedeń, Węgry, Berlin, Wielką Brytanię,</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia i porównuje XIX-wieczne ideologie konserwatyizmu i liberalizmu, • przedstawia przyczyny niezadowolenia społeczeństw europejskich z porządku ustanowionego na kongresie wiedeńskim, • omawia przebieg wystąpień rewolucyjnych w latach 1820–1829 we Włoszech, Grecji i Rosji, • przedstawia przyczyny, przebieg i skutki rewolucji lipcowej we Francji, • omawia przyczyny powstania Belgów oraz reakcje państw europejskich na ich wystąpienie, • przedstawia przyczyny wystąpień okresu Wiosny Ludów w Europie, • omawia przebieg rewolucji lutowej we Francji i skutki tego przewrotu, • przedstawia przebieg Wiosny Ludów w państwach europejskich, • omawia znaczenie Wiosny Ludów i jej trwałe konsekwencje, • charakteryzuje zjawisko rewolucji przemysłowej, • przedstawia wpływ rewolucji przemysłowej na zmiany w życiu społecznym i politycznym
Anarchizm	<ul style="list-style-type: none"> • pamięta daty: proklamowania Rady Komuny Paryskiej, szturm wojsk rządowych na Paryż podczas Komuny Paryskiej, rewolty studenckiej w Europie, • wyjaśnia i stosuje pojęcia: anarchizm, konserwatyizm, liberalizm, chrześcijańska demokracja, socjalizm, socjaldemokracja, społeczeństwo egalitarne, akcja bezpośrednia, anarchizm kolektywistyczny, anarchizm indywidualistyczny, altruizm, anarchizm komunistyczny, Narodna Wola, anarchosyndykalizm, syndykat, rady robotnicze, propaganda czynem, anarchizm dynamitowy, komunardzi, Frakcja Czerwonej Armii, Czerwone Brygady, antyglobalizm, • identyfikuje postacie: Pierre’a Josepha Proudhona, Michaiła Bakunina, Piotra Kropotkina, Edwarda Józefa Abramowskiego, Georges’a Sorela, Sadiego Carnota, Humberta I, Antonia Canovasa del Castillo, Ignacego Hryniewieckiego, Aleksandra II, Elżbietę (cesarżową Austrii), Luigiego Luccheniego, • lokalizuje na mapie: Rosję, Paryż, Francję, Włochy, Hiszpanię, Niemcy, Amerykę Łacińską, • przedstawia i charakteryzuje nurty polityczne: konserwatyizm, liberalizm, chrześcijańską demokrację, socjalizm, anarchizm, • przedstawia poglądy społeczno-polityczne Pierre’a Josepha Proudhona, • omawia koncepcje polityczne Michaiła Bakunina, • przedstawia poglądy polityczne Piotra Kropotkina, • rozróżnia anarchizm kolektywistyczny i indywidualistyczny, • charakteryzuje koncepcje anarchosyndykalistyczne Georges’a Sorela, • odwołując się do historycznych przykładów aktów terroru, przedstawia wpływ XIX-wiecznego anarchizmu na kształtowanie się nowoczesnego terroryzmu, • przedstawia przyczyny, przebieg i skutki Komuny Paryskiej, • przedstawia przykłady lewackich organizacji terrorystycznych drugiej połowy XX w.
XX WIEK	
Rewolucje XX w.	<ul style="list-style-type: none"> • pamięta daty: krwawej niedzieli w Petersburgu, rewolucji lutowej w Rosji, rewolucji październikowej, zwycięstwa wojsk polskich nad bolszewikami (1920 r.), powstania ZSRR, wybuchu rewolucji islamskiej w Iranie, ucieczki szacha z Iranu, zdobycia Kabulu przez talibów, rewolty studenckiej w Europie Zachodniej, „nocy barykad” w Paryżu, marszu na Waszyngton, przyznania Pokojowej Nagrody Nobla Martinowi Lutherowi Kingowi, zabójstwa Martina Luthera Kinga, • wyjaśnia i stosuje pojęcia: komunizm, krwawa niedziela, eserowcy, mienszewicy, bolszewicy, Rada Delegatów Robotniczych i Żołnierskich, ochrona, Rada Komisarzy Ludowych, Czecha, zimna wojna, wyścig zbrojeń, szariat, szach, biała rewolucja, ajatollah, hidżab, talibowie, społeczeństwo konsumpcyjne, ruch hipisowski, pacyfizm, rewolucja seksualna,

	<ul style="list-style-type: none"> • identyfikuje postacie: Karola Marksa, Fryderyka Engelsa, Włodzimierza Lenina, Mikołaja II, księcia Lwowa, Lwa Trockiego, Feliksa Dzierżyńskiego, Józefa Stalina, Mohammada Rezę Pahlawiego, Ruhollaha Chomeiniego, Osamę bin Ladena, Martina Luthera Kinga, Johna F. Kennedy'ego, • lokalizuje na mapie: Rosję, Petersburg, Japonię, Polskę, Czechosłowację, Rumunię, Bułgarię, Węgry, NRD, Jugosławię, Albanie, Chiny, Koreę Północną, Wietnam, Kubę, Stany Zjednoczone, Iran, Afganistan, Kabul, Paryż, RFN, Włochy, Waszyngton, • przedstawia poglądy społeczno-polityczne ideologów komunizmu (Karola Marksa, Fryderyka Engelsa, Włodzimierza Lenina), • przedstawia przyczyny i krótko opisuje przebieg rewolucji 1905 r. w Rosji, • przedstawia przyczyny, przebieg i skutki rewolucji lutowej w Rosji, • omawia przyczyny, przebieg i skutki przewrotu bolszewickiego w Rosji, • przedstawia działania bolszewików zmierzające do przejęcia całkowitej władzy w Rosji i rozszerzenia rewolucji na inne kraje, • omawia proces ekspansji komunizmu po II wojnie światowej oraz próby przeciwstawienia się tym dążeniom podejmowane przez USA i ich sojuszników, • charakteryzuje rewolucję religijną na przykładzie wydarzeń w Iranie (rewolucja islamska), • omawia próbę wprowadzenia państwa wyznaniowego w Afganistanie, • przedstawia źródła rewolucji kulturowej ruchu hipisowskiego oraz opisuje wydarzenia związane z działalnością tego ruchu, • omawia działalność Martina Luthera Kinga zmierzającą do równouprawnienia kolorowej ludności w USA, • charakteryzuje rewolucję seksualną lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych XX w.
<p>Opozycja polityczna w PRL</p>	<ul style="list-style-type: none"> • pamięta daty: rozwiązania Armii Krajowej, konferencja wielkiej trójki w Jałcie, utworzenia Polskiego Stronnictwa Ludowego przez Stanisława Mikołajczyka, referendum ludowego, sfałszowanych pierwszych powojennych wyborów do sejmu, utworzenia PZPR, utworzenia Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego, śmierci Józefa Stalina, protestów robotniczych w Poznaniu (poznański Czerwiec '56), objęcia stanowiska I sekretarza KC PZPR przez Władysława Gomułkę, Listu 34, wystąpień studenckich (Marzec '68), początku kampanii antysyjonistycznej, wystąpień robotniczych na Wybrzeżu (Grudzień '70), objęcia stanowiska I sekretarza KC PZPR przez Edwarda Gierka, wystąpień robotniczych w Radomiu, Ursusie i Płocku (Czerwiec '76), powstania Komitetu Obrony Robotników, wybuchu ogólnopolskich strajków robotniczych (Sierpień '80), podpisania porozumień sierpniowych, utworzenia NSZZ „Solidarność”, wprowadzenia stanu wojennego, zawieszenia stanu wojennego, zniesienie stanu wojennego, obchodów tysiąclecia chrztu Polski, listu biskupów polskich do biskupów niemieckich, wyboru Karola Wojtyły na papieża, pierwszej pielgrzymki Jana Pawła II do ojczyzny, • wyjaśnia i stosuje pojęcia: NKWD, Zrzeszenie „Wolność i Niezawisłość”, Narodowe Siły Zbrojne, żołnierze wyklęci, wielka trójka, Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej, mała stabilizacja, ZOMO, „ścieżki zdrowia”, Komitet Obrony Robotników, Ruch Obrony Praw Człowieka i Obywatela, Ruch Młodej Polski, Konfederacja Polski Niepodległej, Uniwersytet Latający, Towarzystwo Kursów Naukowych, drugi obieg, Międzyzakładowy Komitet Strajkowy, NSZZ „Solidarność”, Niezależne Zrzeszenie Studentów, Wojskowa Rada Ocalenia Narodowego, stan wojenny, • identyfikuje postacie: Józefa Stalina, Zygmunta Szendzielarza (pseud. Łupaszka), Kazimierza Kamińskiego (pseud. Huzar), Hieronima Dekutowskiego (pseud. Zapora), Józefa Kurasia (pseud. Ogień), Władysława Gomułkę, Bolesława Bieruta, Edwarda Osóbkę-Morawskiego, Stanisława Mikołajczyka, Józefa Cyrankiewicza, Antoniego Słonimskiego, Marię Dąbrowską, Pawła Jasienicę, Melchiora Wańkowicza, Kazimierza Dejmka, Adama Michnika, Henryka Szlajfera, Leszka Kołakowskiego, Edwarda Gierka, Jana Olszewskiego, Władysława Siłę-Nowickiego, Jana Józefa Lipskiego, Antoniego Macierewicza, Jerzego Andrzejewskiego, Jacka Kuronia, Jana Ziębę, Andrzeja Czumę, Leszka Moczulskiego, Aleksandra Halla, Marka Jurka, Annę Walentynowicz, Lecha Wałęsę, Tadeusza Mazowieckiego, Bronisława Geremka, Wojciecha Jaruzelskiego, Jerzego Popiełuszkę, Stanisława Suchowolca, Stefana Wyszyńskiego, Pawła VI, Karola Wojtyłę (Jana Pawła II), • lokalizuje na mapie: Jałtę, Moskwę, Poznań, Gdańsk, Gdynię, Elbląg, Szczecin, Radom, Ursus, Płock, Jastrzębie, Częstochowę, • przedstawia walkę zbrojnego podziemia niepodległościowego z komunistami oraz represje stosowane przez aparat bezpieczeństwa, • omawia proces przejmowania władzy w Polsce przez komunistów,

	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia podejmowane przez mikołajczykowskie PSL próby przeciwstawienia się politycznej dominacji komunistów, • przedstawia przyczyny, przebieg i skutki poznańskiego Czerwca '56, • przedstawia różne formy protestów robotników, studentów oraz inteligencji w okresie rządów Władysława Gomułki, • omawia przyczyny, przebieg i skutki wydarzeń czerwcowych w Radomiu, Ursusie i Płocku, • przedstawia powstanie, członków i cele działania pierwszych organizacji opozycyjnych w PRL (KOR, ROPCiO, RMP, KPN), • przedstawia genezę „Solidarności” – strajk w Stoczni Gdańskiej i innych zakładach pracy oraz podpisanie porozumień sierpniowych, • omawia przyczyny wprowadzenia stanu wojennego, represje stosowane przez władze i skutki tych działań, • przedstawia rolę księży i Kościoła katolickiego w kształtowaniu oporu społeczeństwa wobec totalitarnego systemu, • charakteryzuje rolę Jana Pawła II w procesie umacniania społecznego sprzeciwu wobec totalitarnego systemu
<p>Rewolucyjny rok 1989</p>	<ul style="list-style-type: none"> • pamięta daty: przyjęcia <i>Aktu końcowego</i> Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, śmierci Leonida Breżniewa, przejścia władzy w ZSRR przez Michaiła Gorbaczowa, katastrofy w Czarnobylu, obrad okrągłego stołu, wyborów do parlamentu kontraktowego, wyboru Wojciecha Jaruzelskiego na prezydenta, objęcia stanowiska premiera przez Tadeusza Mazowieckiego, upadku systemów komunistycznych w poszczególnych państwach Europy Środkowo-Wschodniej, podziału Czechosłowacji na dwa państwa, zjednoczenia Niemiec, ogłoszenie niepodległości przez Litwę, Łotwę i Estonię, nieudanego puczu w Moskwie, rozwiązania ZSRR i powstania Wspólnoty Niepodległych Państw, manifestacji na placu Tian'anmen, wojny w Jugosławii, • wyjaśnia i stosuje pojęcia: pierestrojka, głośność, Jesień Narodów, doktryna Breżniewa, okrągły stół, wybory kontraktowe, aksamitna rewolucja, • identyfikuje postacie: Leonida Breżniewa, Michaiła Gorbaczowa, Wojciecha Jaruzelskiego, Czesława Kiszczaka, Tadeusza Mazowieckiego, Jánoša Kádára, Józsefa Antalla, Árpada Göncza, Filipa Dimitrowa, Vaclava Havla, Nicolae Ceaușescu, Iona Iliescu, Ericha Honeckera, Helmutha Kohla, Josipa Broza-Tito, • lokalizuje na mapie: ZSRR, Czarnobyl, Węgry, Bułgarię, Czechosłowację, Rumunię, Pragę, Timișoară, NRD, RFN, zjednoczone Niemcy, Berlin, Litwę, Łotwę, Estonię, Ukrainę, Białoruś, Chiny, Pekin, Jugosławię, Słowenię, Chorwację, Macedonię, Bośnię i Hercegowinę, Nową Jugosławię (Serbię i Czarnogórę), • przedstawia przyczyny kryzysu w ZSRR w latach osiemdziesiątych XX w., • charakteryzuje rolę Michaiła Gorbaczowa w przemianach politycznych w ZSRR i Europie Środkowo-Wschodniej, • przedstawia proces demokratyzacji w Polsce, • charakteryzuje rolę przemian zachodzących w Polsce w procesie upadku systemów komunistycznych w Europie Środkowo-Wschodniej, • omawia proces upadku systemu komunistycznego w poszczególnych krajach bloku wschodniego, • przedstawia proces demokratyzacji w NRD oraz okoliczności zjednoczenia Niemiec, • przedstawia etapy rozpadu ZSRR, • przedstawia wystąpienia antyrządowe w Chinach w 1989 r., • omawia przyczyny i skutki wojny w Jugosławii
<p>Zniewolone społeczeństwo przyszłości. Od utopii do antyutopii</p>	<ul style="list-style-type: none"> • pamięta daty: wydania <i>Utopii</i> Tomasa Morusa, wydania <i>Nowego wspaniałego świata</i> Aldousa Huxleya, wydania <i>Nowego wspaniałego świata poprawionego</i> Aldousa Huxleya, wydania <i>Roku 1984</i> George'a Orwella, • wyjaśnia i stosuje pojęcia: utopia, antyutopia, stechniczowane życie, zdehumanizowane społeczeństwo, propaganda, futurystyczna antyutopia, indoktrynacja, myślozbrodnia, ewaporowanie, nowomowa, Wielki Brat, • identyfikuje postacie: Tomasa Morusa, Platona, Arystotelesa, Plutarcha, Ksenofonta, św. Augustyna, Tommasa Campanellę, Ignacego Krasickiego, Michała Dymitra Krajewskiego, Adama Mickiewicza, Bolesława Prusa, Stefana Żeromskiego, Wincentego Lutosławskiego, Włodzimierza Lenina, Wisławę Szymborską, Zbigniewa Herberta, Aldousa Huxleya, George'a Orwella, • przedstawia twórców koncepcji idealnego państwa oraz ich dzieła,

	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia koncepcję idealnego państwa ukazaną w <i>Utopii</i> Tomasza Morusa, • przedstawia koncepcje utopijne w dziełach polskich twórców, • przedstawia genezę współczesnych antyutopii, • charakteryzuje koncepcję antyutopii ukazaną w <i>Nowym wspaniałym świecie</i> Aldousa Huxleya, • przedstawia koncepcję totalitarnego świata ukazaną w <i>Roku 1984</i> George'a Orwella, • odnajduje i przedstawia zawarte w dziełach Aldousa Huxleya i George'a Orwella nawiązania do istniejących w rzeczywistości systemów totalitarnych, • dostrzega we współczesnym świecie zagrożenia wskazywane w antyutopijnych utworach Aldousa Huxleya i George'a Orwella oraz omawia te zjawiska
WĄTEK: WOJNA I WOJSKOWOŚĆ	
Temat lekcji	Uczeń:
STAROŻYTNOŚĆ	
Od falangi do legionu – armie świata starożytnego	<ul style="list-style-type: none"> • pamięta daty: reformy Mariusza, bitwy pod Adrianopolem, zdobycia miasta Rzymu przez Gotów, • wyjaśnia i stosuje pojęcia: hoplita, falanga, sarisa, manipuł, szyk manipularny, legion, kohorta, Pax Romana, • identyfikuje postacie: Filipa II, Aleksandra Wielkiego, Mariusza, Oktawiana Augusta, Dioklecjana, • lokalizuje na mapie: Macedonię, Ren, Dunaj, Eufrat, Adrianopol, • opisuje główne cechy armii macedońskiej i rzymskiej, • opisuje organizację rzymskiej armii przed 107 r. p.n.e. oraz reformę wojskową Mariusza, • przedstawia organizację i uzbrojenie armii rzymskiej w okresie wielkich podbojów, • omawia taktykę rzymskiej armii działającej w szyku manipularnym oraz wskazuje jego wady i zalety, • porównuje uzbrojenie i sposób walki greckiego hoplity i macedońskiego falangisty, • ocenia, która formacja miała większe walory bojowe – macedońska falanga czy rzymskie legiony
Wielkie bitwy „nieśmiertelnych” wodzów świata starożytnego	<ul style="list-style-type: none"> • pamięta daty: objęcia rządów przez Aleksandra Wielkiego, rozpoczęcia wyprawy Aleksandra Wielkiego na Persję, bitwy nad Granikiem, bitwy pod Issos, zdobycia Tyru przez Aleksandra Wielkiego, podbicia Egiptu przez Aleksandra Wielkiego, podbicia Mezopotamii przez Aleksandra Wielkiego, bitwy pod Gaugamelą, podboju Persji przez Aleksandra Wielkiego, śmierci Aleksandra Wielkiego, objęcia urzędu konsula przez Juliusza Cezara, wyprawy Juliusza Cezara na Galię, antyrzymskiego powstania w Galii, śmierci Marka Krassusa, bitwy pod Farsalos, śmierci Juliusza Cezara, oblężenia Alezji, • wyjaśnia i stosuje pojęcia: falanga, kohorta, państwa hellenistyczne, konsul, • identyfikuje postacie: Aleksandra Wielkiego, Juliusza Cezara, Filipa II, Dariusza III, Gnejusza Pompejusza, Marka Krassusa, • lokalizuje na mapie: Macedonię, Syrię, Palestynę, Persję, Babilon, Galię, Tesalię, Indus, Granik, Issos, Gaugamelę, Alezję, Rubikon, • przedstawia najważniejsze osiągnięcia Juliusza Cezara i Aleksandra Wielkiego, • przedstawia podboje Aleksandra Wielkiego i Juliusza Cezara, • porównuje taktykę wojenną Aleksandra Wielkiego i Juliusza Cezara, • ocenia skuteczność różnorodnych form prowadzenia wojen przez Juliusza Cezara
ŚREDNIOWIECZE	
Krajobraz wojenny z zamkiem w tle	<ul style="list-style-type: none"> • pamięta daty: inwazji Arabów na Półwysep Iberyjski, zakończenia walk chrześcijańskich królestw z Arabami na Półwyspie Iberyjskim, rozpoczęcia i zakończenia wypraw krzyżowych do Ziemi Świętej, wojny stuletniej, bitwy pod Nikopolis, bitwy pod Warną, zdobycia Konstantynopola przez Turków, • wyjaśnia i stosuje pojęcia: wikingowie, albigensi, drużyna królewska, hołd lenny, system wasalno-lenny, wyprawa krzyżowa, heretyk, wojna stuletnia,

	<p>żakeria, frondibola,</p> <ul style="list-style-type: none"> • identyfikuje postacie: Urbana II, Mieszka I, Władysława Warneńczyka, • lokalizuje na mapie: Półwysep Iberyjski, Cieśninę Gibraltarską, Konstantynopol, Portugalię, Kastylię, Aragonię, , siedziby Wizygotów, Ostrogotów, Wandalów, Awarów, Longobardów, Bułgarów, Burgundów i Słowian, Flandrię, Clermont, Warnę, Nikopolis, • wymienia główne przyczyny wojen toczonych w średniowieczu, • przedstawia proces rozwoju fortyfikacji w średniowieczu oraz konsekwencje tych przemian, • omawia proces zmian w organizacji i sposobie działania średniowiecznych armii, • ocenia, czy zmiany zachodzące w średniowiecznych armiach były odpowiedzią na zmieniające się warunki pola walki
Rycerze w historii i legendzie	<ul style="list-style-type: none"> • pamięta daty: założenia zakonu templariuszy, założenie zakonu krzyżackiego, założenie zakonu joannitów, założenia Zakonu Pruskich Rycerzy Chrystusowych, • wyjaśnia i stosuje pojęcia: giermek, kodeks rycerski, joannici, templariusze, Krzyżacy, bracia dobrzyńscy, trubadur, primogenitura, • identyfikuje postacie: Konrada Mazowieckiego, Filipa IV Pięknego, Klemensa V, Jakuba de Molay, Hugona z Payens, bp. Chrystiana, • lokalizuje na mapie: Palestynę, Maltę, Prowansję, Rodos, ziemię chełmińską, Cypr, • opisuje, na czym polegała edukacja rycerska, • charakteryzuje działalność zakonów rycerskich, • odwołując się do kodeksu rycerskiego, wymienia cechy idealnego rycerza, • ocenia działalność zakonów rycerskich w średniowieczu, • ocenia, czy reguły, które obowiązywały rycerzy zakonnych, były zgodne z etosem rycerskim
Niech zginie świat, byleby stało się zadość sprawiedliwości. Czy istnieje wojna moralnie słuszna?	<ul style="list-style-type: none"> • pamięta daty: synodów w Charroux i Narbonie, soboru w Konstancji, • wyjaśnia i stosuje pojęcia: wojna prywatna, wojna sprawiedliwa, pokój boży, • identyfikuje postacie: Cyserona, św. Augustyna z Hippony, św. Tomasza z Akwinu, Stanisława ze Skarbimierza, Pawła Włodkowica, • lokalizuje na mapie: Konstancję, Narbonę, Charroux, • opisuje, na czym według św. Tomasza z Akwinu polegała wojna sprawiedliwa, • wyjaśnia, na czym polegał pokój boży i ocenia jego znaczenie dla średniowiecznej Europy, • charakteryzuje poglądy św. Augustyna i św. Tomasza na temat wojny, • przedstawia poglądy Pawła Włodkowica na temat wojny i porównuje je z ideami dominującymi wówczas w Europie, • odwołując się do właściwych przykładów, ocenia, czy idea pokoju bożego wpłynęła na sposób prowadzenia wojen w średniowiecznej Europie
NOWOŻYTNOŚĆ	
Przemiany wojskowości w epoce nowożytnej	<ul style="list-style-type: none"> • pamięta daty: upadku Rzeczypospolitej, wprowadzenia komputu, • wyjaśnia i stosuje pojęcia: muszkietier, pikinier, kontrmarsz, karabin skałkowy, rajtar, rapier, karakol, kirasjer, arkebuzeria, arkebusz, dragonia, ludwisarnia, konstrukcja bastionowa, kurtyna, kondotier, wojsko zaciężne, jasyr, husaria, lisowczycy, piechota wybranecka, wojsko kwarciane, autorament narodowy, autorament cudzoziemski, komput, • identyfikuje postacie: Stefana Batorego, Władysława IV Wazę, Jana III Sobieskiego, Stanisława Augusta Poniatowskiego, Sebastiana de Vauban, • opisuje rodzaje wojsk w Rzeczypospolitej, • opisuje organizację armii Rzeczypospolitej,

	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, w jaki sposób upowszechnienie broni palnej wpłynęło na reorganizację armii europejskich w epoce nowożytnej, • porównuje system organizacji nowożytnych armii europejskich i armii Rzeczypospolitej
Konflikty religijne w Europie w XV i XVI w.	<ul style="list-style-type: none"> • pamięta daty: powstania husyckiego, bitwy pod Lipanami, wystąpienia Marcina Lutra, edyktu Karola V potępiającego Lutra, wojny chłopskiej, buntu Franza von Sickingena, wydanego przez sejm Rzeszy zakazu szerzenia luteranizmu, utworzenia Ligi Szmalkaldzkiej, I wojny religijnej w Niemczech, bitwy pod Mühlbergiem, ogłoszenia interim augsburskiego, II wojny religijnej w Niemczech, pokoju w Augsburgu, edyktu tolerancyjnego Katarzyny Medycejskiej, rzezi protestantów w Vassy, wojen religijnych we Francji, nocy św. Bartłomieja, wygaśnięcia dynastii Walezjuszów, koronacji Henryka IV Burbona, edyktu nantejskiego, unii w Utrechcie, powstania Republiki Zjednoczonych Prowincji Niderlandów, • wyjaśnia i stosuje pojęcia: protestanci, albigensi, waldensi, sekularyzacja, husyci, wojna chłopska, hugenoci, taboryci, • identyfikuje postacie: Jana Wiklifa, Jana Husa, Jana Žižkę, Zygmunta Luksemburskiego, Karola V Habsburga, Henryka II Walezjusza, Katarzynę Medycejską, Henryka IV Burbona, Małgorzatę de Valois, Wilhelma I Orańskiego, Franza von Sickingena, • lokalizuje na mapie: Pragę, Paryż, Augsburg, Wormację, Utrecht, Republikę Zjednoczonych Prowincji Niderlandów, • opisuje genezę wojen religijnych w Niemczech, • charakteryzuje przyczyny i skutki wojen husyckich, • porównuje główne założenia pokoju augsburskiego i edyktu nantejskiego oraz ocenia, które z nich były korzystniejsze dla protestantów
Między religią a polityką. Konflikty XVII-wiecznej Europy	<ul style="list-style-type: none"> • pamięta daty: wojny trzydziestoletniej, pokoju w Augsburgu, pokoju westfalskiego, utworzenia Unii Protestanckiej, utworzenia Ligi Katolickiej, defenestracji praskiej, etapu czeskiego wojny trzydziestoletniej, bitwy pod Białą Górą, wojny o Palatynat, bitwy pod Lutter, zajęcia wysp Wolin i Uznam przez Gustawa Adolfa, zawarcia sojuszu szwedzko-francuskiego, bitwy pod Lützen, etapu francuskiego wojny trzydziestoletniej, bitwy pod Rocroi, bitwy pod Fryburgiem, zdobycia La Rochelle przez siły królewskie, wydania tzw. edyktu łaski, zniesienia edyktu nantejskiego, wojny domowej w Anglii, • wyjaśnia i stosuje pojęcia: wojna trzydziestoletnia, Unia Protestancka, Liga Katolicka, defenestracja praska, • identyfikuje postacie: Fryderyka V, Maksymiliana Bawarskiego, Ferdynanda Habsburga, Chrystiana IV, Gustawa II Adolfa, Ludwika XIII, Armanda Richelieu, Ludwika XIV, Olivera Cromwella, Karola I Stuarta, Karola II Stuarta, Jakuba II Stuarta, Wilhelma III Orańskiego, Marię II Stuart, • lokalizuje na mapie: Pragę, Szwecję, Szwajcarię, Wolin, Uznam, Westfalię, Brandenburgię, Alzację, Pomorze Przednie, Magdeburg, • przedstawia ogólną charakterystykę wojny trzydziestoletniej, • omawia główne etapy wojny trzydziestoletniej, • wskazuje przyczyny przystępowania kolejnych państw do wojny trzydziestoletniej, • przedstawia, jakie zmiany polityczno-terytorialne wprowadzono w Europie na mocy pokoju westfalskiego, • porównuje przyczyny walki monarchów z opozycją we Francji i w Anglii w XVII w.
Wielcy hetmani Rzeczypospolitej (do końca 1. połowy XVII w.)	<ul style="list-style-type: none"> • pamięta daty: utworzenia urzędu hetmana wielkiego koronnego, powstania Komisji Wojskowych, bitwy pod Gniewem, nominacji Jana Zamoyskiego na hetmana wielkiego koronnego, zdobycia Wielicza, bitwy pod Byczyną, śmierci Jana Zamoyskiego, nominacji Stanisława Żółkiewskiego na hetmana polnego koronnego, nominacji Stanisława Żółkiewskiego na hetmana wielkiego koronnego, wojny Rzeczypospolitej z Rosją (1609–1619), bitwy pod Kłuszynem, bitwy pod Cecorą, bitwy pod Białym Kamieniem, bitwy pod Kircholmem, nominacji Jana Karola Chodkiewicza na hetmana polnego litewskiego, najazdu Osmana II na Polskę, bitwy pod Chocimiem (1621), bitwy pod Trzcianą, bitwy pod Sasowym Rogiem, bitwy pod Ochmatowem, najazdu Abazego paszy na Polskę, nominacji Stanisława Koniecpolskiego na hetmana wielkiego koronnego, • wyjaśnia i stosuje pojęcia: hetman wielki, hetman polny, • identyfikuje postacie: Jana Zamoyskiego, Jana Tarnowskiego, Konstantego Ostrogskiego, Iwana IV Groźnego, Zygmunta III Wazę, Maksymiliana Habsburga, Stanisława Żółkiewskiego, Wasyla Szujskiego, Jana Karola Chodkiewicza, Osmana II, Stanisława Koniecpolskiego,

	<ul style="list-style-type: none"> • lokalizuje na mapie: imperium osmańskie, Mołdawię, Wołoszczyznę, Inflanty, Gniew, Byczynę, Kłuszyn, Cecorę, Chocim, Biały Kamień, Kircholm, Smoleńsk, Trzcianę, Ochmatów, • wymienia wybitnych wodzów Rzeczypospolitej i ich największe osiągnięcia militarne, • charakteryzuje taktykę wojenną wodzów Rzeczypospolitej w XVI–XVII w., • ocenia, który z hetmanów Rzeczypospolitej zasługuje na największe uznanie ze względu na dokonania militarne, • ocenia, czy dożyłotnie pełnienie funkcji hetmana było dobrym rozwiązaniem ustrojowym
W chwale i w upadku. Wodzowie Rzeczypospolitej 2. połowy XVII i XVIII w.	<ul style="list-style-type: none"> • pamięta daty: wojny północnej, potopu szwedzkiego, bitwy pod Beresteczkiem, oblężenia Częstochowy, bitwy pod Mławami, najazdu rosyjskiego na Rzeczpospolitą, bitwy pod Szklowem, aktu podporządkowania Litwy Karolowi X Gustawowi, bitwy pod Warką, bitwy pod Magierowem, wyprawy Stefana Czarnieckiego do Danii, bitwy pod Połonką, walki Jerzego Sebastiana Lubomirskiego z najazdem siedmiogrodzkim, kapitulacji sił rosyjsko-kozackich pod Cudnowem, nominacji Stefana Czarnieckiego na hetmana polnego koronnego, nominacji Jana Sobieskiego na hetmana polnego koronnego, bitwy pod Podhajcami, nominacji Jana Sobieskiego na hetmana wielkiego koronnego, zdobycia Kamieńca Podolskiego przez Turków, bitwy pod Chocimiem (1673), koronacji królewskiej Jana Sobieskiego, pokoju w Żurawnie, bitwy pod Wiedniem, wyjazdu Tadeusza Kościuszki do Ameryki, bitwy pod Saratogą, nominacji Tadeusza Kościuszki na generała armii koronnej, wojny w obronie Konstytucji 3 maja, bitwy pod Dubienką, powstania kościuszkowskiego, • wyjaśnia i stosuje pojęcia: walka podjazdowa, wojna szarpana, regimentarz, konfederacja, Liga Święta, • identyfikuje postacie: Stefana Czarnieckiego, Karola X Gustawa, Jerzego II Rakoczego, Jana III Sobieskiego, Stanisława Żółkiewskiego, Jerzego Sebastiana Lubomirskiego, Janusza Radziwiłła, Jana Kazimierza, Piotra Doroszenkę, Krym-Gireja, Michała Korybuta Wiśniowieckiego, Kara Mustafę, Tadeusza Kościuszkę, Józefa Poniatowskiego Franciszka Ksawerego Branickiego, Stanisława Augusta Poniatowskiego,
XIX WIEK	
„Ludzie na wojnie są niczym, jeden człowiek jest wszystkim”. Strategie Napoleona I	<ul style="list-style-type: none"> • pamięta daty: panowania Napoleona I, bitwy pod Jemappes, wojny z II koalicją, wojny z III koalicją, wojny z IV koalicją, wojny za Pirenejami, wojny z V koalicją, wyprawy Napoleona na Rosję, wojny z VI koalicją, stu dni Napoleona, bitwy pod Aspern / Essling, • wyjaśnia i stosuje pojęcia: tyraliera, grenadierzy, komunik, korpus, lekka kawaleria, huzarzy, strzelcy konni, kawaleria liniowa, dragoni, szwoleżerzy-lansjerzy, eklererzy, jazda ciężka, kirasjerzy, karabinierzy, grenadierzy konni, masa przełamująca, odwody, bitwa z położenia środkowego, • identyfikuje postacie: Napoleona Bonapartego, Karola Habsburga, • lokalizuje na mapie: Jemappes, Francję, Rosję, Austrię, Wielką Brytanię, Prusy, Saksonię, Hiszpanię, Szwecję, Niderlandy, Marengo, Hohenlinden, Trafalgar, Jenę, Auerstedt, Austerlitz, Somosierrę, Iławę Pruską, Frydland, Wagram, Borodino, Berezynę, Lipsk, Paryż, Waterloo, Moskwę, Elbę, Pireneje, Aspern / Essling • przedstawia taktykę armii francuskiej przed 1792 r., • przedstawia zmiany taktyki armii francuskiej w okresie rewolucji, • przedstawia taktykę Napoleona Bonapartego, • omawia skład, strukturę i formacje armii Napoleona Bonapartego, • charakteryzuje typowy przebieg bitwy napoleońskiej, • wyjaśnia, na czym polegała bitwa z położenia środkowego, • przedstawia przyczyny ostatecznej porażki Napoleona I, • wymienia elementy, które ze sztuki wojennej Napoleona Bonapartego przejęli jego wrogowie
„Dla moich Polaków nie ma	<ul style="list-style-type: none"> • pamięta daty: istnienia Legionów Polskich we Włoszech, zamachu stanu Napoleona Bonapartego, bitew pod Weroną i Magnano, powstania Legii Włoskiej, bitwy pod Marengo, bitwy pod Hohenlinden, bitwy nad Trebbią, pokoju w Luneville, zwycięstw wojsk napoleońskich pod Auerstedt i Jeną,

<p><i>rzeczy niemożliwych</i>". Polacy u boku cesarza</p>	<p>utworzenia Legii Północnej, pokoju w Tylży, zajęcia Warszawy przez wojska napoleońskie, wybuchu wojny francusko-austriackiej (1809), zajęcia Hiszpanii przez wojska francuskie, bitwy w wąwozie Somosierra, zdobycia Saragossy przez Legię Nadwiślańską, bitwy pod Albuherą, najazdu Napoleona na Rosję, bitwy pod Borodino (Możajskiem), bitwy pod Winkowem (Tarutinem), zajęcie Księstwa Warszawskiego przez wojska rosyjskie, bitwy pod Lipskiem,</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia i stosuje pojęcia: „<i>piekielni lansjerzy</i>”, „<i>Szwadron Elby</i>”, • identyfikuje postacie: Stanisława Sołtyka, Jana Henryka Dąbrowskiego, Napoleona Bonapartego, Franciszka Rymkiewicza, Karola Kniaziewicza, Franciszka Foissac-Latour, Józefa Bonapartego, Józefa Wybickiego, Józefa Zajączka, Józefa Poniatowskiego, Stanisława Fiszera, Aleksandra Roźnieckiego, Jeana Pelletiera, Józefa Chłopickiego, Aleksandra I, • lokalizuje na mapie: Włochy, Francję, Republikę Lombardzką, Mantuę, Państwo Kościelne, Rzym, Królestwo Neapolu, Weronę, Magnano, Rosję, Wielką Brytanię, Turcję, Weronę, Egipt, Niceę, Marengo, Mediolan, Ren, Frankfurt, Hohenlinden, Wiedeń, Santo Domingo, Auerstedt, Jenę, Berlin, Wielkopolskę, Warszawę, Tczew, Słupsk, Kołobrzeg, Gdańsk, Frydland, Tylżę, Księstwo Warszawskie, Wagram, Raszyn, Sandomierz, Lublin, Zamość, Lwów, Kraków, Hiszpanię, Somosierrę, Saragossę, Albuherę, Smoleńsk, Borodino, Moskwę, Winkowo, Berezynę, Lipsk, Elbę, Waterloo, • przedstawia okoliczności powstania Legionów Polskich we Włoszech, • przedstawia strukturę i dowódców Legionów Polskich, • omawia szlak bojowy Legionów Polskich, • przedstawia okoliczności powstania Księstwa Warszawskiego, • charakteryzuje strukturę armii Księstwa Warszawskiego, • przedstawia walki armii Księstwa Warszawskiego podczas wojny z Austrią w 1809 r., • przedstawia walki polskich oddziałów w Hiszpanii, • omawia walki polskich oddziałów podczas wyprawy Napoleona na Rosję, • przedstawia postawę Polaków podczas ostatnich bitew Napoleona (Lipsk, Waterloo), • ocenia relacje między Napoleonem a Polakami
<p>„<i>Samo zwycięstwo nic nie znaczy, trzeba umieć je wykorzystać</i>”. Legenda napoleońska</p>	<ul style="list-style-type: none"> • pamięta daty: ustanowienia Legii Honorowej, abdykacji Napoleona I (1814), śmierci Napoleona I, wojny w Hiszpanii, rozstrzelania księcia d’Enghien, bitwy pod Austerlitz, bitwy pod Frydlandem, utworzenia Księstwa Warszawskiego, wyprawy Napoleona na Rosję, ogłoszenia blokady kontynentalnej, • wyjaśnia i stosuje pojęcia: „<i>Biuletyn Wielkiej Armii</i>”, Legia Honorowa, blokada kontynentalna, Czarny Legion Lützowa, „druga wojna polska”, • identyfikuje postacie: Napoleona Bonapartego, Ferdynanda VII, Ludwika de Bourbon księcia d’Enghien, Aleksandra I, Arthura Wellingtona, Kajetana Koźmiana, Józefa Poniatowskiego, Jana Henryka Dąbrowskiego, Józefa Chłopickiego, Waleriana Łukasińskiego, Marcelego Handelsmana, • lokalizuje na mapie: Francję, Hiszpanię, Rosję, Wyspę św. Heleny, Austerlitz, Frydland, Tylżę, Prusy, Wielką Brytanię, Księstwo Warszawskie, Santo Domingo, • charakteryzuje cele, formy i skutki propagandy Napoleona we Francji, • przedstawia sposoby podnoszenia morale żołnierzy w armii napoleońskiej, • wyjaśnia przyczyny zmiany postrzegania Napoleona przez Francuzów w ostatnich latach rządów cesarza, • przedstawia formy i cele propagandy antynapoleońskiej w krajach walczących z Francją, • przedstawia różne opinie Polaków na temat Napoleona Bonapartego, • wyjaśnia, dlaczego w polskim społeczeństwie przeważał pozytywny obraz Napoleona, • omawia różne oceny dotyczące stosunku Napoleona do Polski i Polaków

XX WIEK

<p>Chłopcy malowani – wojsko II RP</p>	<ul style="list-style-type: none"> • pamięta daty: odzyskania niepodległości przez Polskę, powstania Polskiej Organizacji Wojskowej, powstania Sztabu Generalnego Wojska Polskiego, wybuchu II wojny światowej, utworzenia polskiej Marynarki Wojennej, zajęcie Wilna przez oddziały gen. Lucjana Żeligowskiego, włączenia Wileńszczyzny do II Rzeczypospolitej na mocy decyzji Sejmu Wileńskiego, zamachu majowego, zajęcia Zaolzia przez Czechosłowację, wkroczenia wojsk III Rzeszy do Czechosłowacji, zajęcia Zaolzia przez oddziały gen. Władysława Bortnowskiego, starcia polskich żołnierzy z demonstrantami w Krakowie, rozpoczęcia realizacji sześcioletniego planu modernizacji i rozbudowy polskiego wojska, powstania Funduszu Obrony Narodowej, powstania Funduszu Obrony Morskiej, rozpoczęcia przez Wojsko Polskie przygotowań do wojny z III Rzeszą, ogłoszenia w Polsce powszechnej mobilizacji przed wybuchem II wojny światowej, • wyjaśnia i stosuje pojęcia: Polska Siła Zbrojna, Polska Organizacja Wojskowa, Błękitna Armia, Generalny Inspektorat Sił Zbrojnych, Sztab Główny Wojska Polskiego, dywizjon, kontrtorpedowiec, trałowiec, Liga Morska i Rieczna / Liga Morska i Kolonialna, Korpus Ochrony Pogranicza, Fundusz Obrony Narodowej, Fundusz Obrony Morskiej, • identyfikuje postacie: Józefa Piłsudskiego, Józefa Hallera, Tadeusza Rozwadowskiego, Stanisława Maczka, Stefana Roweckiego, Lucjana Żeligowskiego, Wincentego Witosa, Władysława Bortnowskiego, • lokalizuje na mapie: Warszawę, Francję, Magdeburg, Kraków, Poznań, Toruń, Lidę, Lwów, Puck, Modlin, Wolne Miasto Gdańsk, Gdynię, Hel, Wilno, Wileńszczyznę, Zaolzie, Czechosłowację, III Rzeszę, Wielką Brytanię, • przedstawia proces kształtowania się Wojska Polskiego po odzyskaniu niepodległości, • wymienia rodzaje broni w wojsku II Rzeczypospolitej, • charakteryzuje stan uzbrojenia polskich żołnierzy po odzyskaniu niepodległości, • przedstawia strukturę dowodzenia Wojska Polskiego w okresie II Rzeczypospolitej, • przedstawia uzbrojenie i rolę kawalerii w Wojsku Polskim, • omawia wyposażenie i strukturę polskiego lotnictwa wojskowego, • przedstawia wyposażenie i strukturę polskich wojsk pancernych, • przedstawia strukturę i uzbrojenie polskiej Marynarki Wojennej, • przedstawia działania prowadzone przez Wojsko Polskie w okresie międzywojennym, • omawia przygotowania Wojska Polskiego do wojny z III Rzeszą, • ocenia stopień przygotowania Wojska Polskiego do wojny z III Rzeszą
<p>Wojny światowe, wojny totalne</p>	<ul style="list-style-type: none"> • pamięta daty: wojny secesyjnej w USA, wojen burskich, I wojny światowej, przystąpienia Włoch do I wojny światowej, bitwy nad Marną, skonstruowania karabinu maszynowego przez Hiramę Maxima, powstania pierwszych armat odlewanych ze stali, bitwy pod Verdun, bitwy pod Langemarck, wojny prusko-duńskiej, wojny prusko-austriackiej, wojny prusko-francuskiej, użycia gazu bojowego pod Ypres, użycia czołgów nad Sommą, rozpoczęcia przez Niemcy nieograniczonej wojny podwodnej, II wojny światowej, mordów ludności polskiej na Wołyniu, zrzućenia bomb atomowych na Hiroszimę i Nagasaki, • wyjaśnia i stosuje pojęcia: darwinizm, wojna totalna, Burowie / Afrykanerzy, wojna partyzancka, taktyka spalonej ziemi, obóz koncentracyjny, kolor khaki, wojna światowa, trójprzymierze, trójporozumienie, wojna pozycyjna, fort, Gruba Berta, działo paryskie, gazy bojowe, maska przeciwgazowa, okręt podwodny (U-Boot), lotniskowiec, nieograniczona wojna podwodna, faszyzm, nazizm, Holocaust, aryjczycy (w rozumieniu ideologii nazistowskiej), rasizm, pacyfikacja, nalot dywanowy, Luftwaffe, • identyfikuje postacie: Winstona Churchilla, Helmuta von Moltkego, Alfreda von Schlieffena, Hiramę Maxima, Alfreda Kruppa, • lokalizuje na mapie: Włochy, Niemcy, Polskę, Grecję, Wielką Brytanię, Francję, Rosję, Prusy, Austro-Węgry, USA, Afrykę Południową, Natal, Oranię,

	<p>Transwal, Hiszpanię, Szwajcarię, Holandię, Danię, Norwegię, Szwecję, Belgię, Paryż, Verdun, Langemarck, Ypres, Somnę, Japonię, ZSRR, Auschwitz-Birkenau, Treblinkę, Majdanek, Dachau, Mauthausen, Bełżec, Drezno, Wołyń, Hiroszimą, Nagasaki,</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia przyczyny wojen toczonych w XIX w., • charakteryzuje zjawisko wojny totalnej na przykładach wojen burskich oraz I i II wojny światowej, • przedstawia przyczyny wojen burskich i sposób prowadzenia działań militarnych w trakcie ich trwania, • charakteryzuje zjawisko wojny światowej na przykładach konfliktów z lat 1914–1918 i 1939–1945, • przedstawia strony konfliktu i sposoby prowadzenia działań militarnych podczas I wojny światowej, • przedstawia nowe rodzaje broni zastosowane podczas I wojny światowej, • wymienia europejskie państwa zachowujące neutralność podczas I wojny światowej, • przedstawia skutki wojen światowych i totalnych, • przedstawia najbardziej wstrząsające zjawiska podczas II wojny światowej (Holocaust, czystki etniczne, masowe egzekucje, naloty dywanowe, użycie broni atomowej), • ocenia pod względem moralnym postępowanie stron walczących w okresie wojen burskich oraz I i II wojny światowej
<p>Różne wizje ładu światowego od starożytności po współczesność</p>	<ul style="list-style-type: none"> • pamięta daty: okresu Pax Romana, okresu Pax Britannica, wojny krymskiej, wojny francusko-austriackiej, wojna prusko-austriackiej, wojen opiumowych, wojny rosyjsko-japońskiej, wojny polsko-bolszewickiej, powstania ZSRR, objęcia władzy w Niemczech przez Adolfa Hitlera, • wyjaśnia i stosuje pojęcia: Pax Romana, Pax Britannica, Pax Americana, romanizacja, cesarstwo uniwersalne, Święte Przymierze, polityka równowagi sił, Royal Navy, trójprzymierze, trójporozumienie, brzemień białego człowieka, nazizm, Pakt Północnoatlantyczny (NATO), Układ Warszawski, świat dwubiegunowy, konflikt asymetryczny, wojna informatyczna, wojna psychologiczna, wojna ekonomiczna, Al-Kaida, • identyfikuje postacie: Aleksandra Wielkiego, Oktawiana Augusta, Marka Aureliusza, Karola Wielkiego, cesarzową Irenę, Ottona III, Napoleona Bonapartego, Aleksandra I, Elżbietę I, Adolfa Hitlera, • lokalizuje na mapie: Imperium Rzymskie, Galię, Germanię, Słowiańszczyznę, Francję, Rosję, Wielką Brytanię, USA, Indie, Kanadę, Australię, Turcję, Królestwo Sardynii, Księstwo Nassau, Prusy, Chiny, Japonię, II Rzeszę Niemiecką, Włochy, Austro-Węgry, Koreę, Wietnam, Izrael, • przedstawia genezę i konsekwencję pokoju rzymskiego, • przedstawia przyczyny załamania się pokoju rzymskiego, • omawia koncepcje ładu światowego od czasów średniowiecza do kongresu wiedeńskiego, • przedstawia genezę i specyfikę zjawiska Pax Britannica, • omawia przyczyny załamania się pokoju światowego w przededniu I wojny światowej, • przedstawia zagrożenia pokoju światowego ze strony totalitarnych reżimów dwudziestolecia międzywojennego, • charakteryzuje zjawisko Pax Americana we współczesnym świecie, • charakteryzuje współczesne zagrożenia pokoju światowego
<p>Wojna a prawo międzynarodowe</p>	<ul style="list-style-type: none"> • pamięta daty: zakazu prowadzenia wojen na mocy Karty Narodów Zjednoczonych, podpisania deklaracji paryskiej, podpisania trzech konwencji genewskich, podpisania konwencji o ochronie rannych, chorych, jeńców wojennych i osób cywilnych w czasie wojny, podpisania protokołu genewskiego w sprawie pokojowego regulowania sporów międzynarodowych, podpisania protokołu o zakazie używania na wojnie gazów bojowych oraz środków bakteriologicznych, podpisania dwóch konwencji haskich, podpisania porozumień londyńskich regulujących zasady wojny podwodnej, podpisania konwencji haskiej o ochronie dóbr kultury w czasie wojny, powstania Nowojorskiego Towarzystwa Pokojowego, powstania Londyńskiego Towarzystwa Pokojowego, kongresów pacyfistycznych w Londynie, Brukseli i Paryżu, powstania ruchu Czerwonego Krzyża, powstania Ligi Narodów, powstania Organizacji Narodów Zjednoczonych,

	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia i stosuje pojęcia: wojna, konflikt zbrojny, prawo wojenne, ONZ, Rada Bezpieczeństwa ONZ, pokój boży, rozejm boży, blokada morską, korsarstwo, konwencje genewskie i haskie, Stały Trybunał Rozjemczy, NATO, pacyfizm, katarowie, Liga Narodów, misja pokojowa, bierny opór, • wyjaśnia zasadę pacta sunt servanda, • identyfikuje postacie: Hugona Grotiusa, Arystofanesa, Jezusa, Owidiusza, Senekę Młodszego, Immanuela Kanta, Davida Low Dodge'a, Berthę von Suttner, Alfreda Nobla, Lwa Tołstoja, Jana Bogumiła Blocha, Henriego Dunanta, Mahatmę Gandhiego, Martina Luthera Kinga, • lokalizuje na mapie: starożytną Grecję, Genewę, Hagę, Paryż, Rosję, USA, Londyn, Jugosławię, Indie, Chiny, Wielką Brytanię, Nowy Jork, Japonię, • wyjaśnia główne pojęcia z dziedziny prawa wojennego, • przedstawia starożytne i średniowieczne początki prawa wojennego, • przedstawia pierwszą nowożytną próbę sformułowania prawa wojennego przez Hugona Grotiusa, • przedstawia funkcjonujące współcześnie systemy prawa wojennego i historię ich powstania, • omawia przypadki łamania prawa wojennego w XX w., • przedstawia początki ruchu pacyfistycznego, • omawia rozwój ruchu pacyfistycznego w XIX i XX w., • przedstawia genezę i cele działania ruchu Czerwonego Krzyża, • przedstawia okoliczności powstania i działalność Ligi Narodów oraz Organizacji Narodów Zjednoczonych, • charakteryzuje elementy pacyfistyczne w działalności Mahatmy Gandhiego i Martina Luthera Kinga
Innego końca świata nie będzie?	<ul style="list-style-type: none"> • pamięta daty: końca świata przewidywanego w różnych okresach historycznych, ekranizacji Wojny światów przez Stevena Spielberga, powstania filmu Obcy – ósmy pasażer Nostromo, • wyjaśnia i stosuje pojęcia: eschatologia, apokalipsa, krucjata, katastrofizm, husyci, starowiercy, fin de siècle, dekadentyzm, antyutopia, futurologia, problem pluskwy milenijnej, science fiction, • identyfikuje postacie: Hezjoda, Herodota, Horacego, św. Jana Ewangelistę, Jezusa, Nostradamusa, Sabbataja Cwi, Andrzeja Towiańskiego, Adama Mickiewicza, Rolanda Emmericha, Juliusza Verne'a, Herberta G. Wellsa, Aldousa Huxleya, Philipa K. Dicka, Roberta A. Heinleina, Raya Bradbury'ego, Arkadija i Borysa Strugackich, Isaaca Asimova, Stanisława Lema, Stevena Soderbergha, Andrieja Tarkowskiego, George'a Clooneya, Ridleya Scotta, Arnold Schwarzeneggera, Stevena Spielberga, Toma Cruise'a, Richarda Burtona Mathesona, Willa Smitha, Nevile'a Shute'a, Cormaca McCarthy'ego, Jamesa Camerona, Michaela Baya, Bruce'a Willisa, Bena Afflecka, Tima Burtona, • lokalizuje na mapie: górę Tabor, Hiroszimę, Nagasaki, USA, ZSRR, Koreę Północną, Iran, Australię, • przedstawia wizje apokalipsy pojawiające się od starożytności do czasów współczesnych, • wymienia kolejne daty przewidywanego końca świata i analizuje genezę tych koncepcji, • wyjaśnia przyczyny lęków eschatologicznych, • wymienia współczesne zagrożenia mogące prowadzić do zagłady ludzkości, • przedstawia literackie i filmowe wizje końca świata, • omawia główne cechy literatury science fiction, • uzasadnia, że wizje apokalipsy obecne w literaturze i filmie są formą wyrażenia lęków współczesnego człowieka